

Iz Matice krštenih i Matice umrlih u župama sv. Ilije proroka u Bođanima i sv. Jurja u Vajski

*Josip Dumendžić – Meštar**

Matice krštenih i umrlih u župama Bođanima¹ i Vajski vode se od 1788. godine. Ovdje ćemo prikazati dvije knjige, Maticu krštenih s podacima od 6. siječnja 1907. do 30. prosinca 1923. i Maticu umrlih od 21. kolovoza 1911. do 29. prosinca 1929. župe sv. Ilije proroka u Bođanima i župe sv. Jurja u Vajski. To su matice iz vremena župnika Andrije Kucsa² kojega 1894. zamjenjuje dr. Stjepan Tumbas (bio je župnik

¹ Župa se spominje već 1338. godine. Bačkoj župi je 1715. dodijeljeno selo Bođani. Bođani pripadaju samostanu u Baču do 1761. Od 1761. do 1769. Bođani su filijala koja pripada Plavni. Franjevci iz Bača su dušobrižnici u Bođanima do 1808., a od tada do danas biskupijski svećenici. Gvardijan Marko Milošević iz Bača (1751.-1753.) podigao je novu crkvu posvećenu sv. Iliji. Također je izgradio župni stan, sve to dopuštenjem upravitelja g. Redla. On daruje i drvo za ogradu oko crkve (cintor). Dopuštenjem nadbiskupa Klobušičkog, o. Marko Milošević je blagoslovio novu crkvu. Tu crkvu je najvjerojatnije uništila poplava (povodnja) 1770. godine. Matice se počinju voditi 1788., kada se prvi put pojavljuje zajednički župnik za Vajsku i Bođane. Prvi biskupijski svećenik župnik u Bođanima bio je Andrija Meštović, a prvi zajednički župnik za Vajsku i Bođane o. Mihaljević, franjevac. Bođani su postali župom 1956. Sadašnja crkva izgrađena je 1855., a zvonik 1856. Crkva sv. Ilije proroka široka je 8 m, dugačka 18,5 m, visoka 10 m, a zvonik je visok 16 m. Crkva ima tri zvona. Najveće zvono posvećeno je sv. Iliji na kojem piše *† Na slavu našem patronu sv. Iliji*. Srednje zvono je posvećeno Blaženoj Djevici Mariji. Ova dva zvona izrađena su u Ljubljani 1928. Najmanje zvono je posvećeno Presvetom Trojstvu, datira iz 1858., izradio ga je Janoš Heller, a poklonio ga je crkvi Đuka Pejić iz Bođana, što potvrđuje i natpis na samom zvonu. Crkva je temeljito obnovljena 2003. godine. Osim vjernika Hrvata (Šokaca i drugih Hrvata) u mjestu su u manjem broju: Mađari, Ukrajinci, Slovaci i Nijemci. U Bođanima, danas, ima oko 100 kuća katolika (oko 300 vjernika).

² Andrija Meštović župnik je 1808. Od 1808. do 1850. župnik je Jan Nikolić, uz kojega se vezuje velika mađarizacija, zbog skraćivanja prezimena u Matici krštenih. Tri mjeseca iste godine župnik je Petar Kulišević, da bi iste, 1850., došao Đura Balog. Župnik Balog gradi u Bođanima prvu školu, a potom i sadašnju crkvu 1855. Njega 1860. zamjenjuje Ilija Šandor, koji ostaje do 1871. Nakon njega za župnika je postavljen Andrija Ribović, do 1887. Od 1887. do 1894. župnik je bio Andrija Kucs. Iste godine za župnika dolazi dr. Stjepan Tumbas koji punih 29 godina upravlja župom. Do Petrova 1924. dušobrižničku dužnost vrši Franjo Lech. Od 1924. do 1927. smjenjuju se: dr. Antun Sorh, Nikola Vidaković i dr. Pajo Vidaković. Od 1927. župnik je Josip Đurić. Za njegovo vrijeme u Bođanima je službovao i kapelan Marko Kovačev. Godine

* publicist, Bođani

u ovim župama punih 29 godina). Do Petrova 1924. dušobrižničku dužnost obnaša Franjo Lech, od 1924. do 1927. smjenjuju se dr. Antun Sorh, Nikola Vidaković, dr. Pajo Vidaković, a od 1927. župnik je Joso Đurić. Istodobno, u Bođanima službuje kapelan Marko Kovačev. Sve do 11. srpnja 1924. dr. Tumbas matice vodi na mađarskom jeziku, a od toga datuma župnik Antun Sorh za matice rabi hrvatski jezik, osim rubrike „Opaske“ u koju unosi podatke na latinskom jeziku, kao i njegov prethodnik. Rukopis župnika dr. Stjepana Tumbasa doista podsjeća na, u ono vrijeme, izučavani krasopis³.

Matice krštenih sadrže sljedeće rubrike:

1. Tekući broj
2. Rođenje
3. Krštenje
4. Ime
5. Spol – muški, ženski
6. Zakonito
7. Nezakonito
8. Umro
9. Ime, prezime, stalež i rodno mjesto roditelja
10. Stan, ulica i broj
11. Ime, prezime, stalež, vjera i stan (kućni broj) kumova
12. Ime, prezime i služba onoga, koji ga je krstio
13. Opaske.

U rubrici „Opaske“ župnici uvode podatke o krizmi, zaključivanju braka i promjeni boravišta u druga mjesta izvan župe, a upisuju i odlazak u inozemstvo, (najčešće u Hrvatsku). Rubrika je popunjavana latinskim jezikom.

Matice umrlih imaju ove rubrike:

1. Tekući broj
2. Godina, mjesec i dan kad je umro
3. Ime, prezime, stalež pokojnika, njegovih roditelja ili vjenčanog druga
4. Mjesto gdje je rođen i gdje je stanovao
5. Spol pokojnika, muški, ženski
6. Vjera
7. Doba

1936. bođanska crkva postaje *vicaria sui iures*. Marka Kovačeva je nakon dvije godine zamijenio kapelan Đuro Ott. Koncem 1938. dolazi Stjepan Prčić do 1941., kada dolazi Josip Pašić. Godine 1948. župom privremeno upravlja vikar. Od 1948. do 1956. župnik je Josip Pleli, a onda do 1959. Ivan Topalić. Od 1959. do 1969. župnik je Ivan Vizentaner; od 1969. do 1983. Josip Miloš; od 1983. do 1992. Andrija Đaković. Godine 1992. župnikom je imenovan Josip Kujundžić, a sadašnji je župnik Vinko Cvijin.

³ Obje knjige matica nabavljene su u tiskari u Odžacima. Njezin arhiv potvrđuje naljepnica, na kojoj piše: Štamparija, knjigoveznica i papirnica Buchdruckerei Buchbinderei Pfister – Odžaci osnovano: 1886 telefon: 21.

8. Od čega je bolovao ili umro
9. Je li primio svete sakramente umirućih
10. Gdje i kad je pokopan
11. Ime, prezime i služba onoga koji ga je pokopao
12. Opaske.

U „Opaskama“ župnici uvode podatke o samoubojstvima, ubojstvima, neizlasku na ukop kod takvih slučajeva. Podaci se unose na latinskom jeziku.

U Matici krštenih, koja sadrži podatke o vjernicima kršćanima (katolicima) župe sv. Ilije proroka u Bođanima, nalaze se podaci o broju krštenih, a odnose se na razdoblje 1907.-1923. U tih 14 godina kršteno je 508 djece. Godišnji prosjek krštenih iznosi 36-37 djece.

Za Maticu krštenih župe sv. Jurja u Vajski bitni su ovi podaci: u istom vremenskom periodu koji je identičan vremenu Matice krštenih za Bođane, u Vajski je kršteno 2.142 djece. Godišnji prosjek krštavanja iznosi 153 djece.

Zanemariv je broj u objema župama onih koji su kršteni kao djeca predškolske i školske dobi ili kao punoljetni.

Matica umrlih od 21. VIII. 1911. do 29. XII. 1929., koja se odnosi na Bođane, sadrži sljedeće podatke: u Bođanima je za nepunih 18 godina umrlo 267 osoba, 198 odraslih i 69 mladih do 21 godine. Značajan broj umire u prvim danima nakon rođenja, u nekoliko mjeseci ili nekoliko godina od dolaska na svijet. U ovom broju umrlih udio djevojaka i momaka je znatno manji. Vrlo slične podatke sadrži Matica umrlih koja se odnosi na Vajsku.

Godišnji prosjek broja svih umrlih je 14 po jednoj kalendarskoj godini.

Matica umrlih za Vajsku od 21. VIII. 1911. do 29. XII. 1929. također ukazuje na veliku smrtnost kod djece i mladeži. Naime, u navedenom razdoblju u Vajski umire 781 osoba. Broj od 534 umrle osobe čine mala djeca i mladež do 21 godine. Dob umrlih je vrlo slična onoj u Bođanima.

U promatranom razdoblju godišnje u prosjeku umiru 44 osobe.

Nalazimo samo jednu liječničku potvrdu o pregledu mrtvaca zavedenu pod br. 88/923, a datira od 26. XII. 1923. Postoji žig na kojem piše Državni matrikular. Uzrok smrti – grčevi. Državni matrikular se odnosi na Vajsku. Najčešće bolesti koje se navode kao uzrok smrti su: TBC (sušica), grčevi u trbuhu, katar trbuha, *zamršaj* crijeva, *šlog* i infarkt (srčana kap). Za one koji su zašli u lijepe starosne godine župnici navode opću slabost kao uzrok smrti.

Rijetka su samoubojstva u objema župama. Sredstvo koje rabe je jedek (uže), a način je vješanje. Zabilježen je izvjestan broj utapanja u obližnjem jezeru Provala, kao i kanalima i barama.

Natalitet u vrijeme Prvoga svjetskog rata je znatno manji, muškarci su na fronti. Umanjenje nataliteta je vidljivo i u prvim godinama poslije rata, jer su mnogi u zatočeništvu.

Grof Emil Széchanyi te grofica Mária Hunyady 1914. dva puta kumuju mađarskim obiteljima pri krštenju njihove djece.

Prezimana katolika od 1907. do 1923. i od 1923. do 1929. u Bođanima:

Molnár	Fin	Vujković	Bichard
Benak	Marković	Ulrich	Shobl
Béros	Mateović	Sfenner	Grubanović
Šebić	Bujak	Vorgić	Kovačević
Rožić	Šišak	Klinovski	Zec
Nagel	Košćak	Cséplö	Ružek
Kampel	Janković	Lutrov	Banković
Skender	Hajnal	Barašević	Ivanišević
Kovačić	Viedermann	Foro	Kopriva
Babić	Oszresán	Jozetić	Kampel
Šimić	Strobl	Ivanković	Katić
Čerković	Vidaković	Brzenković	Marianov
Kožuha	Šepić	Albert	Lapaj
Bošnjak	Černok	Horvat	Pejčić
Kaplar	Šimunović	Kovács	Margić
Šević	Petrović	Vinković	Jožičić
Vazović	Petriković	Dumendžić	Sotinac
Kics	Herbst	Bartulov	Klapčín
Potegić	Filipović	Kovačev	Poštić
Kalánjos	Dumenčić	Hornung	

Prezimana katolika od 1907. do 1929. u Vajski:

Košćak	Kubik	Manhardt	Miloš
Purneck	Darabos	Raduka	Hesz
Kirsch	Tokos	Varga	Szücs
Beidenbach	Barašević	Csapanda	Sofányi
Béros	Đurin	Hirschmann	Kecskás
Vakula	Bélik	Keller	Szép
Untereiner	Grof Széchanyi	Lutrov	Cerčević
Horn	Szegedi	Hoffman	Jakšić
Ams	Jerkov	Ošust	Szalai
Huszár	Tajti	Horvat	Bechner
Cezner	Roháček	Pakledinac	Wachorle
Grubor	Skender	Ivanić	Városi
Mandl	Miok	Kálóczy	Marschall
Vukov	Hesz	Šimunović	Penez
Adamović	Fehér	Walter	Hen
Vučinac	Vuk	Thür	Matoš
Kampel	Ruzsánji	Wenzler	Knorr
Lukin	Sfenner	Sofányi	Mađarević
Božin	Pejčić	Süló	Bramberger

Langenbacher	Troner	Kunst	Ihász
Bagó	Kovačev	Tenorling	Galacz
Begov	Lieli	Azaševac	Miokov
Dumenčić	Schuldhausz	Krizsán	Hingen
Sotinac	Häckrle	Šain	Bajcsánji
Bolvári	Nagel	Kinch	Langenbacher
Diszel	Wagner	Vigh	Sáfarik
Lampert	Tehrović	Richard	Müller
Bartók	Szegedi	Zeller	Štruklić
Farkas	Réderer	Čurčić	Balla
Šuvak	Pálfi	Benačić	Mári
Herbst	Katić	Wernesh	Dr. Antalík
Bošnjak	Holik	Szabatkai	Andrejek
Petrov	Nemes	Sipos	Matanović
Haumann	Alačić	Czaró	Bukva
Đerić	Weiman	Pašćik	Lóskai
Sajtos	Grigan	Bevdenbach	Tenković
Jakovetić	Unforeiner	Likó	Đenić
Laki	Gazafi	Maričić	Pozder
Karácsonyi	Đorđević	Pintér	Vagyina
Filipović	Piller	Mišković	Kolar
Drobina	Varga	Schuldrausz	Drapos
Szabó	Hemer	Farkašinski	Bader
Šiša	Smolanski	Galacz	Pusz
Andész	Bajcsi	Tadijan	Illás
Szóvis	Baszler	Tenfel	Egi
Szecsfár	Hénn	Gábor	Pavelka
Gulja	Rancsek	Strobl	Mirković
Kundl	Pivni	Sedlanšek	Hiel
Gergelj	Bosák	Čerković	Vodeničar
Košćak	Huszár	Miličić	Böndör
Ištokov	Szákal	Herceg	Krizmenić
Grgurov	Klemm	Szerda	Melek
Petrović	Jonás	Balog	Huszár
Sipós	Benašić	Wernesh	Lederer
Holló	Lukacs	Suljagić	Tenerling
Kransz	Jaksa	Noszál	Belánji
Valka	Dongo	Benković	Keresztos
Dumendžić	Polaković	Šimunić	Buša
Mák	Wolf	Sfein	Karaba
Kozma	Šokac	Kaplar	Púsz
Kecskés	Pavić	Pető	Gyarmaski
Augustinov	Mijić	Ađin	Kavežić

Belcsák	Krstin	Grof. Hunyady	Černok
Matišić	Mišić	Kocsis	Oltvanyi
Mamičević	Fógel	Sabovljević	Mađarević
Hegedös	Balić	Sfemmer	
Nagy	Mézáros	Szilagyi	
Svehtenperger	Andraskó	Demeter	

Kumstva u šokačkih Hrvata u Bođanima⁴

Da šokački Hrvati poštuju svoje kumove i da su ta kumstva dugovječna, govore podaci iz Matice krštenih, a i sam život to potvrđuje. Naime, kumovanja jednih drugima po podacima održavaju se i u današnje vrijeme. Prateći podatke „okumljenih“ ondašnjih obitelji, odnosno muževa tih obitelji, vidimo kako se ta veza održala do današnjih dana. Kumstva nisu prekidana dokle god je bilo živih potomaka u obitelji izabranog kuma. Jedni drugima su kumovali kod podjele svih sakramenata gdje nazoči kum ili kuma. Evo nekih obitelji čije kumstvo datira od 1907. pa sve do danas: Dumendžić – Šebić, Dumendžić – Šimunović, Herbst – Šimunović, Šimunović – Kovačev, Filipović – Šebić, Dumendžić – Rožić, Poštić – Dumendžić.

Sve ove obitelji iz ondašnjih dana njeguju kumstva i danas. Obitelji Dumendžić bilo je desetak, danas u selu živi pet obitelji. Kumstva su stara više od 100 godina, a sve upućuje na to da su mnogo starija. Po logici, nisu sva mogla nastati u 1907. godini.

Nadimci u šokačkih Hrvata u Bođanima

U svakodnevnom govoru i danas su u uporabi nadimci. U Vajskoj nisam provjerao, ali znam da je i kod njih u selu situacija po pitanju nadimaka i oslovljava-

⁴ Bođani su manje seosko naselje u jugozapadnom dijelu Bačke, istočno od Bača. Nalazi se na lijevoj strani Dunava, udaljeno desetak kilometara od Vukovara. Asfaltnim cestama povezano je preko Vajske i Plavne s općinskim središtem – Bačom. Donedavno je mjesto skelom (kompom) bilo povezano s Vukovarom, ali je nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju ta veza ugašena. Selo je prvi puta spomenuto kao *Boian* u popisu obveznika papinske desetine između 1338. i 1342. U poreznim knjigama iz 1522. iza Vajske nalazi se – *Bozyas*, po svoj prilici Bođani. U popisu dužnika feudalcu nalazimo današnji naziv sela Bođani 1543. Spominje se i u turskim izvorima, u Somborskoj nahiji. Ove podatke nalazimo i u popisu crkvene desetine 1650. Nakon oslobođenja od Turaka mjesto je zabilježeno već 1691. Žigmund Gromon 1799. kupuje Bođane od mađarskog kraljevskog ministarstva za 40.000 forinti. U njemu je 1890. živjelo 856 stanovnika, od kojih je bilo 375 Hrvata (Šokaca), 350 Srba, 65 Nijemaca, 44 Mađara, te 22 ostalih. Godine 1900. u njemu živi 854 stanovnika, a 1921. godine 1.251 stanovnik. U selu je tada bilo 65 % Hrvata i 11 % Srba. U novije vrijeme izražena je depopulacija: Mjesto je 1971. imalo 1.879 stanovnika, 1991. je bilo 1.323, a 2002. godine 1.113 stanovnika. Od toga posljednjeg popisa Hrvati čine 8,6 % stanovništva u selu. Ovisno o čudi Dunava, selo je u povijesti mijenjalo lokaciju. Tako znamo za nazive: Čair, Bijela Crkva i Harkovo. Postoje turski dokumenti koji ukazuju na migracijska kretanja Hrvata (Šokaca) iz Baranje u Bačku još 1573., doduše u manjim skupinama. Hrvati (Šokci) masovno dolaze u Bačku iz Bosne Srebrenice predvođeni franjevcima u dva znakovita vala, 1686. i 1688.

nja vrlo slična. U Bođanima je specifična obitelj Kovačev. Ima nekoliko obitelji i svi su Rusovi. Da bi se razumjelo o kojoj obitelji je riječ, naglašavalo se: Jozе Rusovog, Andre Rusovog ili Stipe Rusovog, pri čemu se, kako je vidljivo iz priloženog, kao prefiks izgovaralo ime najstarijeg u obitelji ispred nadimka. Slično je bilo i u Vajski, Plavni i Baču.

Obitelj	Nadimak
Filipović	Tadini
Filipović	Kićini
Filipović	Gašini
Filipović	Piknjoševi
Dumendžić	Cecini
Dumendžić	Krampapulini
Dumendžić	Brdarevi
Dumendžić	Krnjini
Dumendžić	Čikini
Dumendžić	Frančevi (Vukovar)
Merčep	Prdavicini (Vukovar)
Mateović	Salerovi
Vorgić	Crvenkovi
Vorgić	Nićini
Šimunović	Čukurini
Šimunović	Gabrini
Šimunović	Filini
Šimunović	Brzenkovi
Šimunović	Goguljevi
Šimunović	Hajkerovi
Šimunović	Kuzmini
Herbst	Božini
Herbst	Šuperovi
Herbst	Gadarevi
Šebić	Džakini
Šebić	Džaverovi
Šebić	Ileškini
Šebić	Bogarevi
Šebić	Đurčini
Benak	Pavini
Benak	Čokondini
Kovačev	Rusovi
Kovačić	Jarčevi
Ištakov	Šnajderovi
Šuvak	Džedžini
Matišić	Špricerovi
Dumandžić	Smudevi (izumrli)

Bartulov	Trćkalovi
Marković	Rokini
Marković	Abibarevi
Katić	Đuđini (Vukovar)
Katić	Ladarevi
Babić	Prpini
Babić	Fazanovi
Martinović	Šišakini
Mostović	Prdikini
Mironicki	Pipizovi
Penavin	Slatkačini
Poštić	Drotarevi
Poštić	Bili
Povroznik	Šimini
Četel	Trndini
Sotinac	Saračevi
Vorgić	Tišljerovi

Imena šokačkih Hrvata u Bođanima i njihovi oblici

Najčešća muška imena su: Stjepan, Ivan, Vinko, Matija, Marko, Josip, Andrija, Pavle, Đura, Ilija, Antun itd. Najrjeđa muška imena su: Grga, Ignja, Roka, Karlo, Filip, Adam. Tako su upisivana u Maticu krštenih. Što se tiče najčešćih muških imena, prilikom oslovljavanja u običnom razgovoru govorilo se: Stipan, Stipa, Stipica, Ivan, Ivica, Iva, Vinko, Vinca, Vinka, Matija, Mata, Marko, Marka, Jozip, Andrija, Andra, Pavle, Pava, Đura, Ilija, Tuna, Tunca, Tunica. Najmanje zastupljena muška imena izgovarala su se kako je gore navedeno.

Najčešća ženska imena, prema Matici krštenih, su: Katarina, Marija, Anica, Manda, Eva, Ivka, Marta, Ružica, Cecilija. U Matici krštenih najmanje zastupljena ženska imena su: Agata, Jozefina, Julka, Blaženka itd. Najčešća ženska imena izgovarala su se u komuniciranju ovako: Kata, Katica, Kaja, Marija, Mara, Marica, Anica, Ana, Anka, Manda, Mandica, Eva, Evica, Ivka, Ivkica, Marta, Ružica, Ruža, Cecilija, Ceca. Komunikacijski oblici najmanje zastupljenih ženskih imena su: Jozefina, Jozefa, Julka, Julkica, Julia, Blaženka, Blaža.